moteris

1972 Nr. 5 (89)

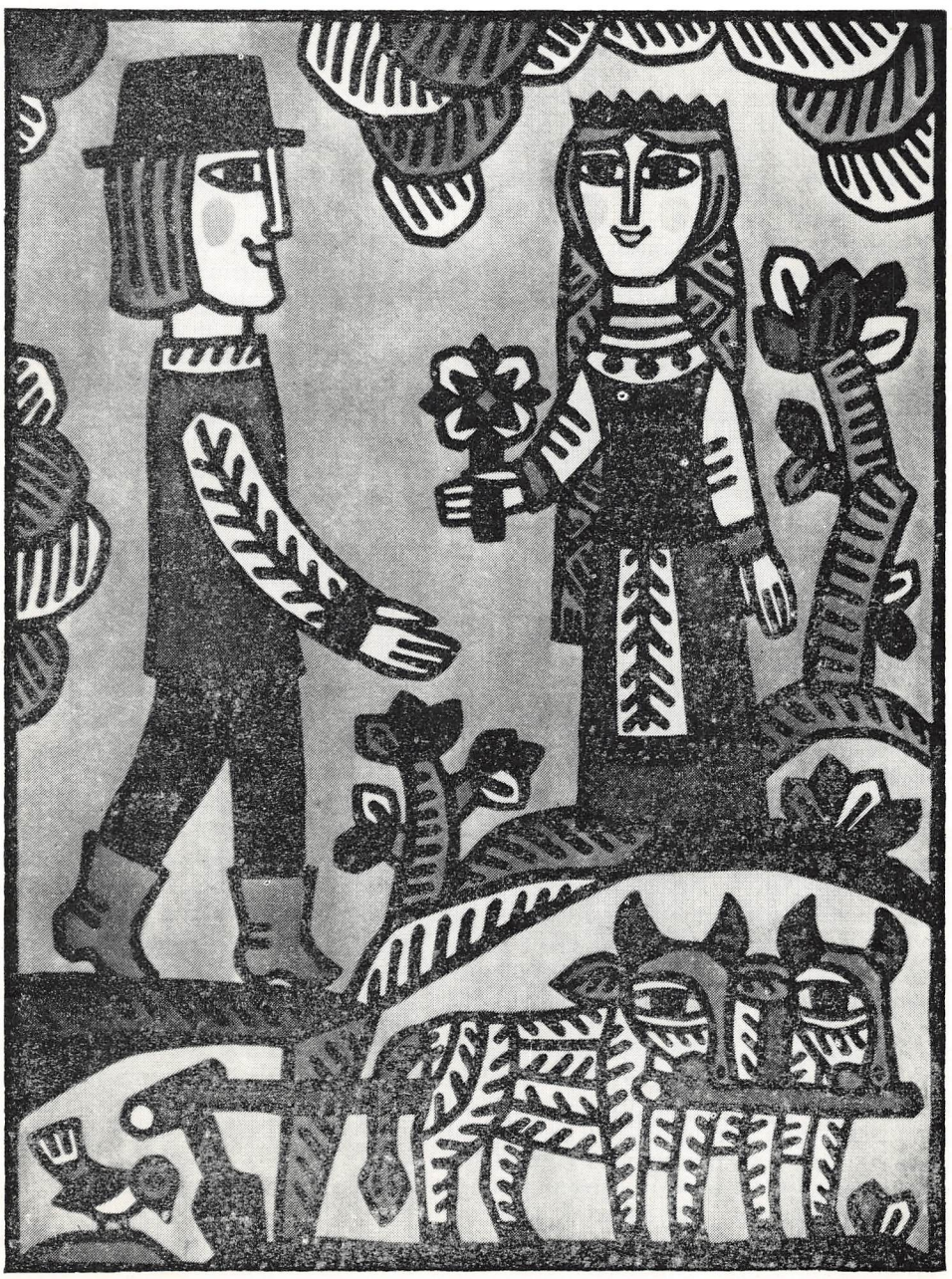

A. SURGAILIENĖ — "VAI, ARIAU, ARIAU LAUKELĮ".

EUROPOS SUFRAZISČIŲ

JUDĖJIMAS

P. GAUČYS

XIX šmt. Europoje iškilo judėjimas, kuris daugelio buvo laikomas keistu ir fantastiniu. Tas judėjimas pavadintas feminizmu, sukėlė netiek priešiškumą, kiek pajuoką, o jo reikalavimai negreit susilaukė rimto dėmesio. Nors to judėjimo tikslai buvo revoliucinio pobūdžio, feminizmo niekas nebijojo, nes moterys negalėjo, kaip kad darbininkai, ginkluotu sukilimu grasinti esamai tvarkai.

XIX šmt. pradžioje visuomeninė moterų būklė mažai tesiskyrė nuo buvusios per šimtmečius. Moterys visuotinai buvo laikomos žemesne lytimi, neturėjo lygių teisių su vyrais valdyme ir lygių galimybių visuomenėje. Jų vienintelė pareiga buvo gimdyti ir auklėti vaikus, ir vienintelis užsiėmimas — šeimininkystė. Moterys gyveno uždarą gyvenimą. Jos neturėjo jokios reikšmės religijos, visuomenės, valdymo, auklėjimo reikaluose, nes visa tai buvo "vyro pasaulis". Į moterų pažiūras bendrais reikalais buvo atsiliepiama pašaipiai. Valstybei moterys neegzistavo, nes negalėjo balsuoti, nepaisant ar turėjo nuosavybę, ar ne. Bažnyčiai jos tebuvo tik sakramentų priėmėjos. Prekyboje ir pramonėje jokios dalies, nei kaip kapitalų savininkės, nei kaip darbininkės, visa jų ūkinė veikla ribojosi namais.

Svarbiausias moters gyvenimo faktas buvo jos santykis su vyru. Negalėdama dalyvauti jokioje pelną duodančioje veikloje, ji visiškai priklausė nuo vyro, tėvo ar brolio paramos. Ūkinė priklausomybė atsispindėjo teisinėje priklausomybėje. Įstatymai ją traktavo kaip nepilnametę; ji negalėjo daryti jokio ūkinio pobūdžio susitarimo ar sandėrio; ji negalėjo ką traukti teisman ar būti teisiama; už jos civilinius prasižengimus atsakė vyras ar tėvas. Ji tiesioginiai t u r ė j o atsakyti tik už kriminalinius nusikaltimus. Santuoka reiškė visišką moters asmens ir nuosavybės atidavimą savo vyrui. Įstatymų akyse vyras ir žmona buvo viena, tačiau vyrui nešant atsakomybę už abu, jis turėjo abiejų teises. Santuokoje gimę vaikai teisiniu požiūriu buvo jo, motina turėjo į juos mažai teisių.

Moters intelektas buvo laikomas žemesniu už vyro. Intelektualinio pobūdžio moteris tada atrodė kažkokia pabaisa ir būdavo išstumiama iš visuomenės. Aukštesnių klasių mergaitės būdavo siunčiamos į pensijonus, moterų seminarijas, kur daugiausia laiko buvo pavedama muzikai, šokiams, menui, kalbom ir etiketui. Vienintelis moters tikslas buvo būti patrauklia, kad galėtų greičiau ir geriau ištekėti; grynas mokslas, buvo tikima, galįs sugadinti mergaitės žavumą ir tuo apsunkinti jos ištekėjimą.

Moters žemesnę padėtį pridengdavo tam tikra pagarba, kurią jai rodė vyras. Ji buvo laikoma Dievo ir gamtos išrinktąja žmonių gerbūviui, ir todėl turinti teisę į ypatingą visuomenės globą. Jos fizinė struktūra buvo trapesnė, jos prigimtis labiau rafinuota, o jos asmenybė malonesnė už vyro. Visa tai vertė ją pagarbiai traktuoti, asmeniniuose santykiuose būti mandagiu ir švelniu kalboje bei elgsenoje. Visad pasiruošusiu išsižadėti savo patogumų, ir reikale, netgi paaukoti savo gyvybę "gražiosios lyties" labui. Toji riteriška laikysena apžėrė romantine šviesa moteris, kurių dvasinė įtaka įkvėpdavo vyrus didvyriškiems žygiams, tauriems jausmams ir darbams.

Prancūzų revoliucija, išjudinusi visų socialinių institucijų pamatus, taip pat palietė ir moterų būklę. Gal būt pirmas, pasisakęs už moters teisių lygybę, buvo filosofas Condorset. Prancūzų rašytoja, Olympe de Gouges 1789 m. paskelbė veikalą "Le Prince philosophe", kuriame nagrinėjo moterų teises. Ji yra laikoma tikru sufražistės tipu, nes visais būdais mėgino įsiterpti į savo laikų politinį gyvenimą, rašydama atsišaukimus, sakydama prakalbas, organizuodama moterų draugijas, užversdama parlamentą peticijomis, siūlymais ir reikalavimais. Robespierre, prieš kurį ji buvo išleidusi keletą pamfletų, įsakė jai nukirsdinti galvą. Tačiau nepaisant jos ir kitų pastangų, Asamblėja atmetė visus tuos siūlymus ir netgi įsakė uždaryti moterų klubus.

Ir vistiek, ne Prancūzijoje, o Anglijoje pradėjo kilti ir plėstis feministinis judėjimas. Jo pradininke buvo Mary Wellstonecraft, kurios knyga "Vindication of Rights of Woman", pasirodžiusi 1792 m., reikalavo moterim pilnų teisių ir lygybės su vyrais visose gyvenimo srityse. Anot jos, moteris yra individualybė,